

Pep Antoni Roig

L'aire de les coses

L'Espinàs que va néixer
el dia que va morir

arallibres

 **Generalitat
de Catalunya**

Primera edició: febrer del 2024

© Dels textos: Pep Antoni Roig, 2024

© D'aquesta edició:

Ara Llibres

Carrer del Perú, 186

08020 - Barcelona

www.aralibres.cat

Generalitat de Catalunya.

Entitat Autònoma del Diari Oficial

i de Publicacions, 2024

<https://llibreria.gencat.cat/>

Direcció editorial: Joan Carles Girbés

Edició de taula i producció: Mònica N. Irún

Disseny de la coberta: Marc Cubillas

Correcció: Álvaro Muñoz i Gemma Garrigosa

Impressió: Estella Print

ISBN Ara Llibres: 978-84-1173-044-0

ISBN (EADOP): 978-84-19695-97-0

Dipòsit legal: B 1067-2024

Tots els drets reservats als titulars del *copyright*.

A la meva mare

Als meus avis i el meu pare, que hi són sense ser-hi

Taula

El dia que va morir l'Espinàs	13
I. Sia'm la mort una major naixença <i>A peu per l'Esclat</i>	29
II. Jo també em dic Josep Maria <i>A peu per la frontera d'Espanya i França</i>	55
III. L'altra generació del 27 <i>A peu pel país dels pastissets de cabell d'àngel</i>	73
IV. Prínceps sense corona <i>A peu pel cementiri de Montjuïc</i>	89
V. Introducció general a la literatura romànica <i>A peu pel MNAC</i>	117
VI. De Raimon a Figa Flawas <i>A peu per la Festa Major de Vilafranca</i>	135
VII. Tenim un nom que el sap tothom <i>A peu pel Camp Nou</i>	159
VIII. Els escriptors que estimen els bars <i>A peu per la Panadella</i>	177
El dia que [no] va morir l'Espinàs <i>Epileg</i>	197
Agraïments	205

No tinc «tècnica d'inspiració».
Deixo, senzillament, que l'aire de les coses entri en mi.

JOSEP MARIA ESPINÀS

Tot, en el món, existeix per acabar
convertint-se en un llibre.

STÉPHANE MALLARMÉ

Cadascú és esclau de la seva sang i de la seva història.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

Si les memòries construïdes són veritat,
quan em mires,
jo em sento Juli Cèsar dins de Roma.
I tu crida'm
als quatre vents que fa temps vas estimar
algun druida (i algun dia)
et vas colar dins meu com el cavall que va entrar a Troia.

JULIETA & THE TYETS

El dia que va morir l'Espinàs

El que després serà història comença cada dia,
un dimecres qualsevol d'un any qualsevol.

JOSEP MARIA ESPINÀS

Vaig néixer en un país de mentida que durant molt de temps vaig creure que era de veritat. Ho he pensat de camí cap a la biblioteca, encara cansat després d'haver anat a dormir a quarts de tres escrivint l'obituari de Josep Maria Espinàs. Ja trenta anys abans de morir, l'any en què es va jubilar, s'havia aventurat a escriure que «els periodistes que s'encarregaran un dia de redactar la meva nota necrològica espero que, ara, tot just comencin a estudiar la carrera». En el meu cas, però, no es compleix ben bé allò que va imaginar-se, sobretot perquè l'agost del 1991 en què ho va escriure jo tenia tres anys i no estava a punt de començar la universitat, sinó més aviat de convertir-me en un alumne més de la classe dels castors en el meu primer any de parvulari. Que curt que es va quedar, ben mirat, l'Espinàs. Ell va equivocar-se uns quants anys imaginant el futur que li quedava per viure i jo, el dia què ho vaig esbrinar, que va ser ahir, confirmo que m'he equivocat durant una pila d'anys vivint el meu passat.

Si em proposo explicar-vos què ha suposat per a mi la mort de l'Espinàs, però, necessito començar pel principi, que no és ben bé ahir,

sinó fa dècades. Podríem dir que, de petit, el meu únic carnet d'identitat era el del Club Super3; l'única llengua que parlava als dinars familiars, les botigues, el carrer o l'escola era el català, i les úniques banderes que veia per tot arreu eren la senyera i «la senyera del Barça», que jo anomenava així perquè totes dues banderes em semblaven iguals, amb la petita diferència que en una el groc es transformava en blau. A la meua realitat, amb el temps vaig descobrir el món sabent que l'únic president es deia Pujol, l'únic altre president es deia Núñez i l'únic papa que no era el meu pare es deia Joan Pau II. Per descomptat, en aquesta república ideal en la qual vaig créixer, també Barcelona era la capital del món, el Barça era el millor equip d'Europa i TV3 era la televisió més moderna que podia existir.

Soc fill d'aquella època, així que la meua va ser la infància normal d'un nen normal en un país que semblava normal, amb els seus dibuixos animats en català, les seves retransmissions de futbol en català, les seves sèries en català, les seves novetats editorials en català i també els seus diaris en català, on hi havia articulistes que explicaven les coses normals d'un país normal. Un d'aquells articulistes era Josep Maria Espinàs, a qui l'agost del 1991 li faltava mig any per fer seixanta-cinc anys i que va decidir escriure *Inventari de jubilacions*. Al darrer capítol del llibre, titulat «Mort», va adreçar-se als periodistes que algun dia haurien d'escriure la seva necrològica per suggerir-los que no utilitzessin l'adjectiu «malaguanyat», ja que a aquella edat considerava que ja havia viscut i escrit prou per haver aprofitat la vida.

També aquell estiu el meu avi Joaquim estava a punt de jubilar-se i tampoc no devia tenir pas la sensació d'haver malaguanyat el seu temps. S'havia criat menjant pa negre després de la guerra, havia hagut d'emigrar per guanyar-se les garrofes i trenta anys després havia aconseguit llogar un apartament a Coma-ruga que de segur jo no podria aspirar a llogar avui. En aquell modest pis amb terrasseta i un tendal de ratlles grogues i negres —«la senyera de les abelles», que deia jo de petit— es van conèixer els meus pares, balcó amb balcó, veïns d'estiueig. En aquell 1991 en què l'Espinàs escrivia sobre la seva jubilació, ells feia ja una dècada que s'havien casat i rondaven els trenta-quatre anys, que

és l'edat que tinc jo ara. A les fotos que guardem d'aleshores, banyant-nos a la platja de Sant Salvador o d'excursió a Aqualeon, semblen molt més grans, però. Potser és perquè llavors, fa tres dècades, els joves deixaven de ser joves als vint anys. Potser també per la mateixa lògica, l'Espinàs considerava que amb seixanta-cinc anys ja havia complert amb la vida, i ara, en canvi, als quaranta la gent encara es creu jove. En l'actualitat, titllar algú de «persona gran» abans dels setanta es considera ja, directament, una ofensa.

Tot ha canviat molt en ben poc temps. Quan jo vaig néixer, els meus pares no somiaven anar de vacances a l'altra punta del món cada estiu. Tampoc sortir a sopar cada dissabte a la nit, comprar-se dos pantalons nous cada hivern o pagar una, dues o tres subscripcions a la vegada per veure sèries de televisió en una plataforma de continguts audiovisuals. Res d'això no els passava pel cap, perquè el seu món era més petit i senzill del que ho és el meu. A la seva edat, de fet, jo he viatjat deu vegades més que ells en aquell moment, he tingut deu vegades més parelles que ells, he mirat deu vegades més pel·lícules que ells, he conegut deu vegades més estrangers que ells, m'he drogat deu vegades més que ells i m'he comprat deu vegades més roba que ells, però, en canvi, avui em sento deu vegades més despullat del que ells ho sentien? en aquells anys noranta en què Josep Maria Espinàs tenia centenars de lectors fent cua a la parada cada Sant Jordi i jo, en veure-ho, no sabia ben bé ni qui era aquell senyor ni què escrivia, però entenia que sent escriptor en català es podia ser una estrella del rock.

Ho continuo pensant, malgrat que lamentablement la meva sigui la generació del desencís. Soc fill d'aquella quinta que vam néixer just després de l'entrada d'Espanya a la Unió Europea i just abans de la caiguda del mur de Berlín; prou vells per enyorar les virtuts del segle xx i prou joves per témer les trampes del segle XXI, però també prou grans per recordar les injustícies del món d'ahir i abraçar les oportunitats del món de demà. La implementació de polítiques neoliberals, la reducció de programes socials i les rebaixes fiscals cada cop més insultants als rics ens han portat a ser el que som: uns consumistes patològics que viuen escanyats per culpa del consum i uns descreguts del

present, ja que res no és com ens havien promès que seria. Quan ens vam adonar que aquell món feliç de la infantesa només era una aparença? Per què ningú no va alertar-nos de la seva imminent data de caducitat? Qui de nosaltres pensava, aleshores, que als trenta anys la nostàlgia per un país, una ciutat olímpica o un horitzó de futur no seria un consol, sinó una paradoxa? I, sobretot, per què escriure ahir un article sobre Josep Maria Espinàs m'ha fet pensar en tot això?

Potser tot rau en les expectatives excessives, i a la llarga, qui sap, el problema és que de la felicitat d'uns anys concrets n'hem fet un suflé que ja no pot baixar. Jo no tinc cap dubte que era un nen feliç aquell agost del 1991 que va fer tanta calor, certament. Si més no, això és el que explica la meva mare sempre que mirem l'àlbum «Estiu 91» i apareix la foto en què surto fent la becaina amb el cul a l'aire. Estic de panxa avall, al llit, però amb una samarreta en què a l'esquena es pot llegir, ben petit, «Barcelona 92». Diu que me la van regalar el tiet Abdó i la tieta Juanita, que literalment no me la treia ni per dormir i que tenia un dibuix del Cobi menjant-se un cucurutxo amb banyador.

El Cobi que ara porto a les claus de la moto no me'l va regalar ningú, però. El vaig trobar fa anys en una capsa de galetes daneses d'aquestes que a casa, com a tantes cases, un cop buida i després de ser un costurer ple de vetes i fils, la mare va convertir en un cementiri de clauers, adhesius i rampoines de quan jo era un marrec. Va ser allà on vaig trobar un dia el pin del Tomàtic que sempre porto al trau de la solapa, la xapa d'una ampolla de Tab que vaig convertir en penjoll durant uns anys i també el clauer del Cobi, petit i sense banyador, que ahir a la nit, 5 de febrer del 2023, duia a la butxaca dels pantalons quan un dels editors del diari on escric em va trucar demanant-me una necrològica que el seu protagonista havia planificat minuciosament tres dècades abans.

* * *

Algun dia m'agradaria escriure que la primera vegada que vaig llegir conscientment un llibre de l'Espinàs va ser l'endemà de la mort de l'Es-

pinàs, li he dit a l'Haidé quan m'ha vist entrar per la porta de casa carregat amb cinc llibres de l'home de la pipa: *Inventari de jubilacions*, *A peu pel Priorat*, *Relacions particulars*, *Una vida articulada* i *El teu nom és Olga*. Els he anat a buscar després de dinar perquè ahir vaig fer un acte d'autèntic nudisme literari: escriure un article sobre un escriptor confessant al primer paràgraf no haver-lo llegit gaire. Com que una vegada vaig sentir dir a no sé quin novel·lista que la gràcia de la seva feina era procurar escriure amb sinceritat fins i tot quan mentia, jo ja fa temps que penso que un mai no pot ser mentider quan se sincera. Per això no vaig amagar el meu pobre bagatge lector de Josep Maria Espinàs al text, que vaig titular «Espinàs, l'avi amb milions de nets».

Si mai m'atreveixo a explicar com es va cuinar la nit d'ahir, hauré d'escriure que el dia que va morir l'Espinàs jo tenia trenta-quatre anys, anava vestit amb un xandall negre del meu club de futbol sala i tenia activat el mode avió al telèfon mòbil. És a dir, exactament igual que la matinada del 7 de març del 2021, el dia que va morir el meu pare i vaig deixar de ser per sempre més aquell nen que de petit dormia amb una samarreta de les Olimpíades. També és curiós que fos el mateix dia que va néixer l'Espinàs: 7 de març. Des de llavors, només quan escric torno a connectar amb aquella innocència de la infantesa que la vida adulta, a poc a poc i com una llosa, va enterrant amb el pas dels anys.

Aquella nit fatídica era a Menorca, en concret en un hotel de Maó on el meu telèfon no va sonar cap de les quinze vegades que la meva mare, des de Barcelona, va provar de localitzar-me. Soc entrenador nacional de futbol sala femení i havíem jugat contra l'Atlètic Mercadal la tarda anterior, però com que no hi havia vols nocturns, vam dormir a l'illa abans de tornar l'endemà diumenge. En sonar-me el despertador, al matí, vaig veure que tenia molts missatges al contestador i una trucada de la meva mare a les 5.37 h, una altra a les 5.38 h, una altra a les 5.39 h, una altra a les 5.43 h, una altra a les 5.44 h, una trucada de la veïna de baix a les 5.45 h, una altra a les 5.46 h, una altra de la meva mare a les 5.47 h i sis o set telefonades de l'Haidé ja cap a les 6.00 h, totes seguides.

Evidentment vaig témer el pitjor, perquè ens passem la vida provant d'imaginar la vida que viurem, però ningú no és capaç d'imaginar

la mort que no vol viure. Una trucada quan vaig llevar-me, en efecte, va confirmar la pitjor de les notícies: el meu pare havia mort i encara avui, gairebé tres anys més tard, no ho entenc. Ho visc sense entendre-ho. L'únic vol del matí ja estava a punt d'enlairar-se i el següent no sortia fins a aquell vespre, així que un partit de futbol sala i uns mals horaris d'avions, juntament amb el mode avió, van condemnar-me a estar lluny de casa el dia més negre de la meva vida.

De petits ens diuen que els qui ens deixen van al cel, i nosaltres ens ho creiem com babaus, però no és fins que ens fem grans que anem entenent, amb sorpresa, que allò no és del tot cert. Després d'una mort propera, però, també ens adonem que no és del tot mentida: senzillament aquell cel del qual ens parlaven era una manera metafòrica d'anomenar la memòria, que és un cel igual de present, però que no es mira aixecant la vista amunt, sinó més aviat donant un cop d'ull endins.

Em vaig arribar a plantejar abandonar les banquetes i deixar de fer d'entrenador, però per sort no vaig fer-ho. Com que no tinc germans i la meva mare té una discapacitat del 75%, des d'aquell dolorós dia m'he acostumat a estar localitzable les vint-i-quatre hores i a no tenir mai el mòbil desconnectat, ni tan sols quan escric i voldria bunqueritzar-me. Només m'aïllo del món en una única excepció: els quaranta minuts de cronòmetre a temps parat que dura un partit de futbol sala i durant els quals desconnecto el telèfon.

Va ser així, doncs, que ahir al vespre Josep Maria Espinàs i Massip, nascut a Barcelona el 7 de març de l'any 1927, va morir a escassos dos quilòmetres del pavelló on el meu equip estava disputant l'última jornada de la primera volta de la lliga. No ho vaig saber fins que el partit ja s'havia acabat i vaig veure set trucades perdudes del Toni Piqué, director de projectes d'*ElNacional.cat*. Les havia fet totes en menys de vint minuts, entre la mitja part del partit i el toc final de la botzina; per tant, allò significava que m'havia de dir alguna cosa important.

Havíem guanyat 6-0 contra el quart classificat i ens col·locàvem líders a la classificació per primera vegada en tota la temporada, però la immensa felicitat per la victòria es va transformar de sobte en angoixa. Alguna cosa ha passat, vaig dir-me. Quan per fi vaig trucar al Toni,

recollint encara les pilotes del partit per dur-les cap a l'armariet del material, el cor em batejava a mil per hora. Per sort em va contestar la trucada de seguida i li vaig preguntar «Què ha passat, qui s'ha mort, on ets?», amb un to de veu tens i nerviós. Vaig cridar tant, penso, que algunes de les meves jugadores van girar-se i el rebombori d'alegria per la victòria es va convertir en un silenci expectant. S'ha mort l'Espinàs, Pep, em va dir. L'Espinàs?, vaig repetir jo mecànicament en veu alta. I qui és l'Espinàs?, van dir elles en sentir-me.

* * *

T'ha passat mai que et colpeix la mort d'algú que no coneixes, Haidé? La Lady Di, de petita, em respon. I l'Amy Winehouse, sobretot. Vaig plorar molt quan va morir l'Amy, comenta mentre buida de bosses del carro d'anar a comprar i jo acabo de donar una ullada a la nevera, raquítica per dins com si hagués patit un saqueig, per tal d'acabar de tancar la llista del súper. Li dic que a mi també em va trastocar d'una manera estranya la mort de l'Espinàs ahir, com si el seu fos un nom amagat a la memòria, i que em genera la nostàlgia inconcreta d'aquelles persones a les quals ens sentim lligats sense saber-ne el perquè. Quan me'l va pronunciar el Toni, primer vaig sentir l'alleugeriment de saber que a cap dels meus amics o companys de feina els havia passat res, però alhora també el cop de cor per la mort d'una persona que m'era estranyament propera.

L'Espinàs?, li vaig preguntar per telèfon mentre per dins em treia el pes de sobre d'una notícia que, per a mi, podria haver estat molt més cruel. Quin ensurt, *joder*, estic quasi tremolant, em pensava que algú havia tingut un accident de cotxe o alguna cosa *xunga!*, li vaig exclamar. Ell em va demanar que em calmes, que no era res d'això, i que senzillament hi havia contactat el director del diari per encarregar-li una missió: trobar la persona que escrivís l'obituari de Josep Maria Espinàs, per això em trucava. Tu sempre dius que la literatura del país i el país són dos binomis indissolubles, Pep, va dir per entabanar-me. Així, ras i curt.

Que m'ho proposés d'aquesta manera em va afalagar, però la meua resposta va ser explicar-li que m'enganyava en fora de joc, per bé que en el futbol sala no existeix aquesta possibilitat. No feia ni cinc minuts el meu cap estava pendent només d'una cobertura defensiva a la banda dèbil, d'un contracop de tres contra dos o d'una falta indirecta després d'unes mans involuntàries; però ara, de sobte, el periodista de qui més he après a la vida em trucava per demanar-me un article que s'havia de publicar de manera immediata i per al qual no tenia ni informació ni bagatge. Ja fem tard, l'hauríem de treure d'aquí a poca estona, em va indicar.

Vaig insistir-li que no podia, que encara era al pavelló, anava amb xandall, suat, no havia sopat i eren gairebé quarts d'onze. El diari té una plantilla de columnistes força extensa i plena de gent vàlida amb idees pròpies. Alguns, especialment els més sèniors, amb trajectòries molt consolidades en el món de la premsa. Si alguna cosa té el Toni, però, és que sempre treballa per potenciar els joves, que és curiosament el que feia sempre l'Espinàs, per això volia que el seu obituari el fes algú que no fos un tòtem del periodisme o la literatura catalana dels últims trenta anys. Pep, l'Espinàs era intergeneracional i tinc la impressió que la seva obra ha passat de pares a fills, em va dir demanant-me noms de la meua edat a qui pogués trucar.

Li vaig dir Truca al Bernat Dedéu, potser. O a la Montserrat Damesson. Li vaig dir truca a la Clara Queraltó, o proposa que ho faci la Marta Gambín, o prova fins i tot amb la Blanca Pujals, que no escriu al diari, però potser t'ho voldrà escriure i ho farà de nassos, serà la millor editora del país. El Miquel Bonet, la Carlota Rubio, la Júlia Ojeda, la Bacardit i el Joan Burdeus ja escriuen per a altres mitjans, llàstima. Si fos per mi, ja saps que provaria de demanar-li al Manel Vidal, perquè el futur serà sotanista o no serà, però dubto que vulgui, recordo que vaig deixar-li caure. La Clàudia Rius? Des que treballa a Palau que ja no escriu, oi?, li vaig suggerir. Li vaig dir, també, que son germà Arnau toca temes de llengua i el podríem entabanar perquè l'Espinàs i la llengua són dues coses que van agafades de la mà. El Toni va esbufegar, però.

És que és tard i ens agafes a tots amb els pixats al ventre, li vaig confessar. Tant de bo poguessis dir-li al Pau Cusí, que és el millor, però

ja no treballa al diari, em vaig lamentar abans de proposar-li el Víctor Recort, que sí que escriu a *ElNacional.cat* i és un escriptoràs. Sense idees i cansat, li vaig recomanar que provés de trucar a qui ell considerés, li vaig agrair que hagués pensat en mi i li vaig demanar perdó, però com comprendràs, Toni, jo no puc escriure sobre un autor a qui per desgràcia he llegit tan poc. I vaig penjar.

* * *

Fa trenta anys, abans que els mòbils es convertissin en el metrònom que marca el ritme del present, l'únic moment en què el món s'aturava era quan el meu pare encenia la ràdio i demanava silenci sepulcral. Podíem estar preparant el sopar o estenent els llençols de la bugada amb la meva mare, que de sobte ell encenia el transistor negre que portava sempre a sobre, com una arma secreta, i es parava a escoltar la veu d'un locutor de Catalunya Ràdio amb l'atenció impacient de qui va al Liceu i fa silenci just abans del primer acte d'una òpera. En aquell moment no es podia dir res. Prohibitíssim. No sabíem el què, ni el com, ni el quan, ni el qui ni el perquè, però alguna cosa havia passat, qui sap si a l'altra punta del món o al costat de casa, i la manera de saber-ne tots els ets i uts era encenent la ràdio i parant l'orella.

Dit així pot semblar que parli de fa un segle, és clar, però parlo de fa tan pocs anys que aquell transistor encara aguanta ben viu a casa la mare. Fins i tot ella, malgrat tenir ara una SmartTV i estar subscripta a tots els Netflixs haguts i per haver, de tant en tant encara engega la ràdio negra del meu pare quan li truco, li comento que el Barça guanya a la mitja part i em diu, protestant, que no se n'ha assabentat perquè ja no donen el futbol per la tele. En dues dècades hi ha moltes coses que han canviat, per això ara ja no retransmeten els partits del Barça en català i a la tele, sense pagar, però en canvi la mare pot veure els partits de l'equip femení que entrena el seu fill cada diumenge, a YouTube. Aquell partit a Menorca va ser l'última retransmissió esportiva que va veure el meu pare, en *streaming* i amb un enllaç que li havia enviat minuts abans per WhatsApp, ja que fins i tot els de la seva quinta fa

anys que van aprendre a combinar el món analògic amb les pantalles, i es van convertir en *boomers* digitals.

Per saber-ne més sobre la mort de l'Espinàs, doncs, jo tampoc no vaig encendre cap ràdio, sinó que vaig agafar el mòbil, obrir Google, posar «Josep Maria Espin...» i abans no acabés d'escriure el cognom, l'emplenament automàtic ja m'havia acabat la frase: «Josep Maria Espinàs mort», deia, com si la paraula *mort* fos el segon cognom, molt més ben situat en l'ordre de cerca que «Josep Maria Espinàs escriptor», «Josep Maria Espinàs llibres» o «Josep Maria Espinàs petit observatori». Vaig clicar la primera opció i vaig llegir en diagonal la primera nota necrològica de no sé quin diari. «Un gran escriptor, autor d'una extensa obra amb més de noranta llibres i deu mil articles», deia. Una abundant obra que jo desconeixia pràcticament per complet, potser perquè tots aquells llibres i tots aquells articles escrits per un senyor de l'edat del meu avi formaven part d'un món sense pantalles amb el qual vaig criar-me però del qual ja fa anys, o fins i tot dècades, que no en formo part.

La trucada del Toni em ressonava al cap, i després de recollir el material del partit, signar l'acta amb els àrbitres i acomiadar el cos tècnic rival, vaig trucar a la porta del vestuari de les meves jugadores per dir-los a reveure. Ja estaven vestides de carrer i com que em van veure atabalat, van preguntar-me què passava. S'ha mort l'Espinàs i m'han demanat escriure'n un article, els vaig explicar. Alguna va dir em sona i alguna altra va fer cara com que sí però no. Josep Maria Espinàs, sabeu? Un senyor que devia tenir quasi cent anys, alt i prim, amb ulleres i cabells blancs, amb entrades, segur que l'heu vist a la tele, noies, els vaig dir. Però res de res. No hi queien. Mentre un parell obrien el mòbil per buscar-lo, vaig continuar dient-los que era un escriptor que publicava articles a *El Periódico* fins fa pocs anys i que en feia un cada dia, el cabró, però ni elles sabien qui era aquell home de qui els parlava ni jo comptava, és clar, que parlar de diaris de paper a gent de vint-i-pocs anys és una cosa més desoladora que fer-li entendre a ma mare que no totes les pàgines web que visita amb el mòbil són de galletes, per molt que totes li parlin sempre de *cookies*.

Ingenu, també els vaig explicar que l'Espinàs havia escrit molt a l'*Avui* quan l'*Avui* es deia *Avui*, i que feia un programa d'entrevistes a TV3 anomenat *Identitats* en què parlava amb gent famosa del món cultural. Segur que a casa vostra en teniu algun llibre perquè va escriure novel·les, i contes, i llibres de memòries, i llibrets curiosos sobre objectes del dia a dia, o sobre les coses que havia deixat de fer a la vida, o sobre etimologies inventades, i sobretot llibres de viatges a peu per moltes comarques. Continuaven callades, és clar. Eloquentment callades, però. N'havien trobat la foto a internet i ni així els sonava de res. Càgon l'ou, ties, pensava que era més conegut, el pobre Espinàs, vaig dir mentre una d'elles em deia que jo en sabia molt perquè soc filòleg, com si a l'Autònoma m'haguessin parlat mai de l'Espinàs.

No, dona, no, li vaig respondre, però és que és algú que va fer moltes coses. Va ser també una mica cantautor i va ser fonamental perquè avui tinguem cançons en català i vosaltres hàgiu escoltat «Petar-ho» dels Oques Grasses mentre us dutxàveu. Collons, que va escriure l'himne del Barça, vaig insistir a la desesperada, com qui penja una pilota a l'olla a l'últim minut amb el porter pujant a rematar de cap. Va ser comentar això i, de sobte, com si hagués caigut un llamp, totes van obrir els ulls com unes taronges i una d'elles va dir tota impactada que hauria pogut començar per aquí, que s'ha mort l'autor de l'himne del Barça i que, *joder*, sense això no seríem qui som. Sacsejat encara per la frase, una altra jugadora em va acabar de rematar de manera innocent quan va preguntar-me si escriuria un article «dels meus» parlant de qui era aquest senyor de qui en sabia tantes coses.

Vaig acomiadar-me de l'equip, vaig sortir del pavelló, vaig començar a caminar fins a la parada de Ferrocarrils de Sarrià, i de mica en mica, pas a pas, vaig planificar mentalment l'article que feia una estona havia declinat escriure. El Toni em va tornar a trucar i em va confessar que havia contactat amb tres o quatre persones que li havia assenyalat, però que havien reaccionat igual: Tothom em diu que no coneixien gaire l'Espinàs o no l'han llegit prou, Pep, em va explicar. Amb una veu trista i desolada, em va comentar que ja havia avisat el director del diari que de moment tirarien amb la notícia informativa de la mort, a

la vegada que va confessar-me la voluntat de continuar buscant algú que pogués fer un obituari com Déu mana, ni que fos per publicar-lo l'endemà a primera hora. Semblava evident que per a la gent de la meua edat, l'Espinàs era un nom associat a un món analògic, gairebé com una relíquia llunyana gens present al món digital.

Quan em va preguntar si ja havia arribat a casa, li vaig respondre que just acabava de pujar als ferrocates i que, desgraciadament, no em sorprenia això que em deia. Que acabava d'explicar qui era l'Espinàs a les meves jugadores, universitàries totes, ties llestes i catalanoparlants, i ni fava. Que només hi han caigut quan els he parlat del Barça, que si avui existeixen The Tyets o la Mushka també és en part gràcies a l'Espinàs, que si són sòcies del Super3 és també en part gràcies a gent com ell, i que fins i tot que si jo soc columnista en un diari escrivint articles ximplets que molts cops no tenen cap valor informatiu, és gràcies a columnistes de mirada singular com ell, li vaig comentar. Llavors el Toni em va tallar i va saltar, com si tot d'una hagués sentit alguna cosa estranya.

Pep, t'estàs sentint. Què?, li vaig dir, cansat. Doncs que no has llegit Espinàs, potser, però hi ha molt d'Espinàs en tu, i en les teves jugadores, i en els teus amics, i en tota la gent a qui he trucat i m'han dit que no volien escriure l'article. Fes-ho, em va dir. L'has d'escriure. Fes l'article i si cal no el publiquem fins demà al matí, però fes-lo, em va repetir, perquè crec que la gent de la teua generació necessiteu que algú de la vostra mateixa edat expliqui qui era l'Espinàs. Serà una manera d'entendre com sou els catalans que fregueu la trentena i en quin país viviu avui. A més, l'Espinàs escrivia sempre als bars, com tu, va sentenciar.

* * *

Després d'arribar a casa i dutxar-me, vaig anar al Velódromo, el meu bar de capçalera, per assegurar-me a la taula on em col·loco sempre, demanar el sopar i redactar l'article. Mentre mossegava un biquini de pernil dolç amb el formatge molt fos, vaig trobar a internet el capítol «Mort»

de *L'inventari de jubilacions*, en què l'Espinàs vaticina la seva pròpia necrològica, i vaig adonar-me que jo no encaixava amb el que ell, irònicament, esperava. Començant pel fet que no soc periodista, és clar. Ja m'era igual, perquè tenia clar que escriuria un obituari íntim i, per tant, potser em podia permetre la llicència d'escriure l'adjectiu *malaguanyat* en alguna frase. Finalment, però, no vaig voler fer servir aquesta paraula, ja que la mort d'algú de noranta-cinc anys mai no és la fi d'una vida malaguanyada, però sobretot perquè em vaig adonar de dues coses: que, en efecte, l'Espinàs era un escriptor de qui no n'havia llegit res, i que el Toni tenia raó quan m'havia dit que era algú a qui li devia moltes coses, tant jo com la gent de meva generació. Aquella mort, doncs, m'havia de servir per saber i fer saber als altres qui era aquell home que sortia fumant amb pipa a la majoria de les fotos.

Com era d'esperar, a mesura que passava el temps i llegia sobre l'Espinàs, més que pensar en un home, un escriptor, un periodista o el que fos, realment pensava en un temps i un país. No sé si m'explico. Vull dir que tot el que trobava d'ell em feia pensar en la meva infantesa i en la de la meva generació, la dels catalans de finals dels vuitanta que un dia, quan vam començar a fer-nos grans, vam adonar-nos que aquell país màgic en el qual havíem viscut de petits era en realitat la simulació d'un país normal. Una simulació molt ben feta, això sí, amb un Parlament que semblava tenir sobirania, però on resulta que no es podien aprovar lleis sense el vistiplau de Madrid; amb uns consellers que semblaven ministres, però que resulta que havien de demanar permís per a tot, i amb una llengua que semblava oficial, però que en realitat vivia amenaçada.

Si la infància és la pàtria a la qual sempre desitgem tornar, aquella simulació ens semblava tan perfecta que a vegades ni jo mateix sé si la meva addicció a la nostàlgia és perquè enyoro aquell país de mentida o perquè trobo a faltar la meva infantesa, una arcàdia on no existien la política ni els diners. El 2003, quan tenia aquella edat de catorze anys en què com va escriure Gabriel Ferrater «ja ens estreny el plural», Jordi Pujol va deixar de ser president de la Generalitat, Joan Laporta va deixar enrere el nuñisme i la mort de Joan Pau II va permetre'm

entendre, per fi, per què carai el meu pare deia sempre «fumata blanca» quan a casa arribàvem a un acord després de mitja hora discutint. També als catorze anys vaig entendre que Catalunya és una terra on tot té un decalatge de tres anys: l'autèntica guerra va començar l'any 1939 i no pas el 1936, per exemple, com també va arribar-nos amb *delay* l'efecte 2000 i la famosa fi del món que aparentment no havia col·lapsat res.

La meva particular fi del món va ser la fi de la infantesa, que vol dir de la innocència, en aquell país on vaig esbrinar d'un dia per l'altre que tot estava simulat i que en realitat tot penjava permanentment d'un fil. Tant les veritats com, sobretot, les mentides. Des d'aleshores visc obsessionat amb la idea que la ficció pot ser realitat i que la realitat pot ser ficció, per això des de ben jovenet m'han agradat els llibres i per això, també, he començat a escriure aquestes notes l'endemà d'haver escrit l'article necrològic d'algú a qui no vaig conèixer mai i de qui n'he llegit massa poques coses, però amb qui m'uneix el fet de viure creient que la millor ficció és la realitat, ja que la realitat sempre pot ser una bona ficció.

* * *

«Sovint, un fet és un pretext per parlar d'una altra cosa», he vist que també va escriure l'Espinàs. Tenia la frase al cap quan li he dit a l'Haidé que escriure sobre ell podria ser divertit perquè, per exemple, es pot parlar d'ell mentre es parla de supermercats. No m'ha entès i he provat d'explicar-li que ho havia descobert tot just la tarda d'avui, 6 de febrer del 2023, ja que el primer que he fet aquest migdia després de dinar ha estat anar a la biblioteca del barri a quarts de quatre, just quan obrien, per trobar els seus llibres. Hi he arribat uns minuts abans i m'he esperat a la porta fumant un cigarret. Quan per fi han obert, m'he dirigit als prestatges de literatura catalana i he arreplegat tants volums de Josep Maria Espinàs com he trobat amb l'afany d'aquelles senyores que feien cua a El Corte Inglés el primer dia de rebaixes i entraven als grans magatzems com una estampida taurina.

No he pujat amb la bestialitat d'un brau entrant a plaça les tres-centes mil escales que separen l'entrada del carrer Urgell i la biblioteca del Centre Cívic Agustí Centelles, sinó més aviat amb l'elegància d'un torero que entra a l'arena fins que finalment m'he quedat palplantat, dret i en silenci, fitant cara a cara la desena de llibres de l'Espinàs que s'aplegaven de manera més o menys ordenada al tercer prestatge de la lleixa, a l'altura del meu nas, obligant-me a llegir els títols tombant el coll, com si em pesés el cap.

N 833 *A peu pel Matarranya*, al costat de N 833 *A la taula dels altres*. *A peu pel Priorat*, N 833 *A peu per Mallorca*, N 833 *La vella capitana* o N 833 *Vida articulada*. Més que llibres, però, he tingut la sensació que amb aquesta nomenclatura bibliotecària totes les obres tenien nom més aviat de carretera comarcal, per això he pensat que potser serien una bona manera d'iniciar la meva aventura. Comença per *Una vida articulada*, després un *A peu...*, potser el del Priorat o el de la Llitera, tira amb això fins a *l'Inventari de jubilacions* i al final també hauries de trobar *Els nostres objectes de cada dia*, *Temps afegit* o *El meu ofici*, a banda, és clar, de novel·les com *La trampa*, *El gandul* i *Com ganivets o flames*, en què es pot veure la seva identitat literària de captador de moments; així tastaràs una Barcelona fosca i pobra, la dels anys cinquanta, no una Barcelona de Liceu, sinó de treballadors en bicicleta i bars amb una sola bombeta, m'ha dit aquest matí la Isabel Martí, editora de l'Espinàs, que m'ha enviat un missatge per Twitter agraint-me amb elogis la necrològica sobre ell. Sentint-la amb aquestes indicacions precises he imaginat que l'Espinàs, més que un escriptor, era un camí. O un trajecte, però amb mil destins diferents.

Evidentment, li he fet cas i he escollit la majoria d'aquests llibres, però el que no esperava era que un d'aquests viatges particulars fos també El Corte Inglés, on he descobert que l'Espinàs va passar-s'hi una setmana sencera per escriure *Viatge als Grans Magatzems*, un llibre que fins avui no sabia que existia i que, sens dubte, m'hauria agradat conèixer abans, atès que des de fa anys desitjo escriure la gran novel·la catalana i ambientar-la, evidentment, al supermercat Esclat. Fins i tot en aquesta particular *boutade* subversiva, he pensat, l'Espinàs ja se'm va avançar.

Tot això és el que li he explicat a l'Haidé camí del súper, carrer Aribau avall, mentre li comentava que tenia ganes de dedicar els propers sis mesos de la meua vida a llegir a fons llibres de Josep Maria Espinàs, i ella m'ha mirat incrèdula, gairebé passiva, amb la mateixa cara de quan una vegada vaig comprar-me unes vambes de *running* perquè havia decidit córrer cada dia vuit quilòmetres per la Diagonal. O la mateixa cara de quan vaig comprar-me un programa d'ortodòncia invisible incompatible amb el menjar, l'alcohol o el tabac i vaig decidir que ho aprofitaria per deixar de fumar, deixar de prendre alcohol o deixar de picar entre hores. O la mateixa cara de quan vaig comprar-me un tauló de fusta per col·locar-lo sobre una màquina de cosir Singer de la meua besàvia i fer-ne un escriptori òptim on escriure @Arnau, una enèsima reversió del mite del comte Arnau, aquesta vegada amb un protagonista que cavalca sobre una moto negra, té compte de Twitter i parla amb alexandrins.

Cal reactualitzar el mite arnauí de Maragall, Sagarra o Brossa i necessito fer-ho sobre la Singer, perquè la història de la literatura catalana, Haidé, també es basa a estirar un fil previ, li he dit aleshores, motivadíssim. Al final, resulta que l'única cosa que vaig reactualitzar va ser la meua facilitat per no tirar endavant els projectes literaris que em proposo. Per desgràcia, és cert que tots els grans propòsits que m'he fet a la vida han resultat no ser més que això, simples propòsits, però aquesta vegada serà diferent. Estic convençut d'arribar fins al final per la senzilla raó que no fa ni vint-i-quatre hores que Josep Maria Espinàs ha mort i jo amb prou feines coneixia la seva obra, però, a la vegada, des del moment que vaig saber del seu traspàs, un sentiment indefinit, em va transmetre la força d'aquell escriptor que, ell sí, havia complert tots els propòsits que s'havia marcat. O això em sembla, veient la quantitat de coses que va arribar a fer aquell home que va morir ahir en un país de mentida que durant un fotimer d'anys, per no dir tota la vida, es va dedicar a escriure'l perquè fos de veritat.